

Секція: Фінанси, гроші і кредит: інноваційно-інвестиційні стратегії

Дубовик О.Ю.

професор кафедри фінансів,

Одеський національний економічний університет,

м. Одеса, Україна

ДОМІНАНТИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В АГРОСЕКТОРІ

Сільське господарство – одна з пріоритетних галузей економіки України. Від її стану та розвитку залежить продовольча безпека країни. Однак, з огляду на специфіку функціонування аграрного сектору (залежність від природних умов, низька інвестиційна привабливість, сезонний характер виробництва, низька еластичність попиту на продукти харчування тощо), він практично не може існувати без підтримки держави. Кошти необхідні для внесення мінеральних добрив, застосування засобів захисту рослин, покупки нової техніки. Тільки за допомогою інноваційних рішень у веденні сільського господарства, а також залучення максимальних обсягів інвестицій можливий гармонійний і ефективний розвиток цієї галузі.

Забезпечення стійкого економічного зростання аграрного сектору повинно спиратися на стабільну і міцну фінансову базу. Однією з форм державної фінансової підтримки вітчизняного сільгосптоваровиробника є впровадження економічно обґрунтованої податкової політики. Податки – потужний, ефективний, але й дуже небезпечний інструмент у розпорядженні держави, тому що без наукової концепції реалізації завдань податкової політики вони можуть гальмувати її економічний розвиток.

Державна підтримка сільського господарства реалізується через надання пільг, застосування спеціальних режимів оподаткування, можливості здійснення господарської діяльності на спрощеній системі оподаткування тощо. Тобто використовуються можливості регулюючої функції податків через реалізацію їх стимулюючого впливу на цей сектор економіки.

Однак сучасному характеру оподаткування сільського господарства в Україні притаманні фіскальна спрямованість, перманентна зміна податкового законодавства і відсутність чітко окресленої системної податкової політики, адекватної умовам роботи сільськогосподарських товаровиробників.

Реформа українського податкового законодавства, яка має за мету створення простої, прозорої та справедливої податкової системи, що стимулюватиме інвестиції та надасть сприятливі умови для стійкого розвитку національної економіки, одночасно забезпечуючи надходження в державний і місцеві бюджети для покриття основних видатків, не обійшла і сферу сільського господарства. Але зміни, які стосуються аграріїв, у більшості випадків переслідують фіскальні цілі.

До 2016 року аграрний сектор економіки мав право на використання спеціального режиму з податку на додану вартість, який полягав у тому, що сума ПДВ, нарахована сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів/послуг, не підлягала сплаті до бюджету та повністю залишалася у розпорядженні підприємства для відшкодування суми податку, сплаченої (нарахованої) постачальнику на вартість виробничих факторів, за рахунок яких сформовано податковий кредит, а за наявності залишку такої суми податку - для інших виробничих цілей [1]. Це надавало підприємствам можливість акумулювати кошти і спрямовувати їх у виробництво, залишаючись при цьому конкурентноздатними і зберігаючи доступні ціни на продукти харчування для людей.

Однак з нового бюджетного року було змінено підходи до оподаткування агросектору. Розподіл ПДВ вирішено представити у таких пропорціях: для виробників зернових та технічних культур пропорція становитиме 15% на спецрахунки (для подальшого використання на розсуд підприємства) і 85% в бюджет, для виробників тваринницької та молочної продукції – відповідно 80 і 20%, для виробників іншої продукції – 50 на 50% [2].

Вважаємо, що таке поспішне скасування спецрежиму без надання галузі перехідного періоду для адаптації до нових умов призведе до занепаду

сільського господарства, інвестиційна привабливість агропромислового комплексу зменшиться на третину. За попередніми підрахунками, аграрний сектор втратить близько 30 млрд. грн. обігових коштів. Співробітників агросектору буде скорочено на 10 %, а це близько 100 тисяч чоловік. Фонд зарплати у галузі знизиться на 1,5 млрд. грн., що відповідно зменшить і податкові надходження. У найближчій перспективі рівень виробництва впаде на 10-12 %. Очікується величезний спад у тваринництві – до 15%, в рослинництві – до 5-7% [3].

Наступні проблеми, з якими сьогодні зіткнувся агробізнес, пов'язані зі змінами у спрощеній системі оподаткування. З метою підтримки вітчизняного сільгоспвиробника, зниження податкового тиску у нього за українським законодавством є можливість вибору системи оподаткування – традиційної (зі сплатою всіх податків) чи спрощеної, коли у склад єдиного податку для платників 4 групи (сільгосппідприємств) включаються податок на прибуток підприємств, податок на майно (у частині земельного податку) і рентна плата за спеціальне використання води.

З 2016 року відбулося збільшення ставки єдиного податку з гектара для сільгоспвиробників в 1,8 рази. Аналітики вважають, що ці новації призведуть до підвищення ціни на продукти харчування мінімум на 45 %. Податкоємність сільськогосподарської продукції зростає, але законодавство не враховує реального рівня рентабельності виробництва. Усі підприємства усереднено сплачують за «місце під сонцем», і ця плата перманентно збільшується. У цьому ми бачимо важливий недолік механізму розрахунку єдиного податку для сільськогосподарського виробництва. Якщо б у Податковому кодексі земельний та єдиний податки, які відносяться до складу місцевих податків, розраховувалися у відсотках від доходу, то місцеві органи влади у межах своєї компетенції мали б змогу оперувати податковими ставками задля раціоналізації землекористування, врахування регіональних особливостей використання земель різного цільового призначення, координації дій з підвищення еколого-економічної ефективності землекористування з урахуванням існуючого рівня та

можливостей активізації асиміляційного потенціалу окремої сільської території. Податки повинні виступати одним з економічних регуляторів заохочення власників землі та землекористувачів до самостійного проведення заходів щодо раціонального використання земель, підвищення їх урожайності.

Однак чинна податкова реформа внесла і позитивний момент в оподаткування агросектору. Ставка єдиного соціального внеску на фонд оплати праці підприємств стала єдиною – 22 %. А це означає, що замість 37,19 та 37,3% (відповідно до 22 та 24 класу ризику) нарахування на фонд оплати праці сільгосппідприємств знизилися майже на 40 %. Будемо сподіватись, що таким чином вирішена проблема надмірного навантаження на фонд оплати праці, що сприяє виходу зарплат з тіні.

Сільське господарство є базою для розвитку інших галузей економіки. Один працюючий у сільському господарстві забезпечує роботою вісім працюючих в інших сферах діяльності. Але низька монополізація у сільському господарстві та висока монополізація у ресурсозабезпечуючих і обслуговуючих сферах робить цю галузь вкрай вразливою та інвестиційно ризиковою. Можливе падіння виробництва, викликане новаціями податкового законодавства, теж негативно вплине на процес надходження інвестицій.

Податкова система повинна відповідати виробничим типам господарювання, стимулювати їх подальший розвиток, робити інвестиційно привабливими. Виважена і збалансована фіскальна політика є одним із ключових факторів зростання виробництва, інноваційно-інвестиційної активності і зайнятості. Ефективність і результативність функціонування податкового механізму в агросекторі повинні забезпечуватися стабільністю, системністю, прозорістю і прогнозованістю податкової політики, визначеністю умов ведення діяльності учасниками податкових відносин, а також конструктивним взаємозв'язком наслідків податкових перетворень з показниками розвитку галузі.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 р. № 909-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909-19>.
3. Інформаційне агентство УНІАН. Економіка / Агро. 28.12.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net/agro/1224751>.